

Muzeum Polskich Formacji Granicznych

<https://muzeumsg.strazgraniczna.pl/muz/formacje-ochrony-granic/biografie/1918-1939/kadra/n-r/stanislaw-nawrot/72365,Stanislaw-Nawrot.html>
04.07.2026, 15:53



Stanisław Nawrot - strażnik, ur. 06.05.1891 r. w miejscowości Orchowo, powiat Mogilno (aktualnie powiat słupecki), syn Stanisława i Julianny z d. Mieszchała. Od 05.05.1898 r. do 29.03.1904 uczęszczał do Szkoły Powszechnej w Orchowie oraz Dusznie. W wieku 13 lat wyjechał do Stanów Zjednoczonych Ameryki, gdzie w Pittsburgu pracował w hotelu jako kelner. Po ukończeniu 20 lat powrócił do w rodzinne strony i rozpoczął półtoraroczną naukę w szkole organistowskiej w Gnieźnie.

W dniu 15.10.1913 r. został powołany do Armii Pruskiej i przydzielony 8 kompanii 52 Pułku Piechoty z Cottbus. Po wybuchu wielkiej wojny wraz z jednostką został wysłany na front. Od 15.09.1916 r. służył w składzie 3 gnieźnieńskiego oddziału 1 zapasowego batalionu 52 Pułku Piechoty. Od 21.11.1916 r. był żołnierzem 3 oddziału wartowniczego w macierzystej jednostce. Dnia 08.12.1916 r. został przeniesiony do 2 kompanii w 1 zapasowym batalionie w obrębie tej samej jednostki. Od 27.09.1917 r. przydzielony był do punktu rekrutacyjnego w 1 zapasowym batalionie 52 Pułku Piechoty. W dniu 31.01.1918 r. został przeniesiony do 4 kompanii w obrębie jednostki. W dniu 01.05.1918 r. został przydzielony do 1 kompanii 3 batalionu zapasowego w obozie wojskowym w Beveloo. Sześć dni później został przeniesiony do 7 kompanii 9 batalionu w obozie Beverloo. Od 26.11.1918 r. powrócił do 52 Pułku Piechoty. W dniu 30.03.1916 r. został awansowany na stopień starszego szeregowego (gefreiter). Za postawę służbową w dniu 18.06.1916 r. został odznaczony Krzyżem Żelaznym II klasy. Od dnia 09.07.1916 r. wraz z jednostką brał udział w bitwie nad Sommą, odnosząc rany w dniu 27.07.1916 r. W 1918 r. co najmniej 2 miesiące przebywał w strefie działań wojennych na froncie zachodnim w Belgii. W dniu 05.11.1918 r. został mianowany kapralem (obergefreiter). Ze służby został zwolniony 05.02.1919 r.

Po powrocie do Wielkopolski w dniu 16.01.1919 r. wstąpił jako ochotnik do 5 kompanii 2 batalionu garnizonu w Poznaniu. Od 12.02.1919 r. wraz z jednostką obsadził zachodni front wielkopolski biorąc udział w walkach o Kopanicę i Grójec Mały. W dniu 28.02.1919 r. został mianowany plutonowym. Z dniem 24.04.1919 r. oddział został przemianowany na 10 kompanię 3 batalionu 7 Pułku Strzelców Wielkopolskich (późniejszy 61 Pułk Piechoty). W dniu 11.11.1919 r. otrzymał awans na stopień sierżanta. Wraz z 61 Pułkiem Piechoty brał udział w walkach podczas wojny polsko-bolszewickiej. Z dniem 26.06.1920 r. został przeniesiony do kompanii uzdrowieńców 61 Pułku Piechoty, a w dniu 30.09.1920 r. zwolniony ze służby w Wojsku Polskim.

W okresie 28.01.1921 r. – 07.05.1921 r. przebywał na kursie w Szkole Straży Celnej w Wieleniu. Po jego ukończeniu został przydzielony do pełnienia służby w placówce SC Tłukomy (Komisariat SC Wysoka). Dnia 14.02.1922 r. w Tłukomach, w obecności świadków strażnika Antoniego Maćkowskiego oraz strażnika Stefana Gładyszewskiego złożył

zobowiązanie do pełnienia służby co najmniej jeden rok. W przeciwnym wypadku zobowiązywał się do zwrotu wszelkich kosztów wykszolenia, utrzymania i wyposażenia. W Straży Celnej otrzymał numer instalacyjny 199. W dniu 29.05.1923 r. w Wysokiej, w obecności świadków komisarza Józefa Pędzińskiego oraz komisarza Michała Śmigielskiego złożył przysięgę urzędniczą, którą odebrał komisarz Stefan Łuczak. W dniu 17.04.1925 r. w związku z delegowaniem funkcjonariuszy na II kurs do Centralnej Szkoły Straży celnej, na czas ich nieobecności zostały mu powierzone obowiązki kierownika placówki SC Tłukomy. W dniu 29.07.1926 r. Ministerstwo Skarbu zatwierdziło zmianę organizacyjną komisariatów Inspektoratu Celnego w Chodzieży. Z tym dniem Placówka SC Tłukomy z obrębu Komisariatu SC Wysoka przeszła do podporządkowania Komisariatu SC Łobżenica. W dniu 22.03.1928 r. w miejsce Straży Celnej powstała Straż Graniczna, gdzie Stanisław Nawrot kontynuował służbę. W nowej formacji otrzymał numer instalacyjny 3196. W dniu 20.06.1928 r. rozpoczął służbę w placówce SG Kunowo (Komisariat Łobżenica), gdzie służył do dnia 20.09.1928 r. W dniu 01.10.1928 r. został przeniesiony do Placówki SG Wyrzysk (Komisariat SG Rudna)

Dnia 02.02.1929 r. w Rudnej w obecności świadka asp. M. Rycharskiego złożył przysięgę. Dnia 01.11.1929 r. przeniesiono go ponownie, tym razem do Placówki SG Dziembowo (Komisariat SG Kaczory). W dniu 01.07.1931 r. rozpoczął służbę w Placówce SG Kalina (Komisariat SG Kaczory). W 1935 r. nadal pełnił służbę w Placówce SG Kalina. W dniu 28.02.1936 r. został mu przydzielony sznur strzelecki z dwoma chwaścikami. W okresie 09.12.1938 r. – 21.02.1939 r. nie pełnił służby z powodu choroby i przebywania w dniach 11.01-10.02.1939 r. w klinice chorób wewnętrznych Uniwersytetu Poznańskiego. Przez cały okres służby otrzymywał dobre i przeciętne opinie okresowe. Mimo to przełożeni potrafili zauważyć zalety strażnika. Opinia służbowa za 1937 r. sporządzona przez asp. Wacława Niezgódkę, komendanta Komisariatu SG Kaczory brzmiała: „Umysł Dość giętki i bystry, orientuje się powoli, samodzielności i spostrzegawczość dość dobra, decyduje się po głębszym zastanowieniu nad sprawą, lecz posiada zdolność wyciągania dość trafnych wniosków. Nie wyróżnia się dużą obowiązkowością i pilnością w pracy – Do służby granicznej nie zdradza większego zamiłowania. Poza służbą zachowuje się dobrze. orientacja w sytuacji Państwa i uświadomienie narodowe dość duże. Postawa średnia. na trudy nie za wytrzymały z powodu wyczerpania fizycznego i podeszłego wieku. Nie wykazuje znacznych postępów nauce, gdyż mało pracuje nad sobą. Pod względem wojskowym wyrobiony dostatecznie. Przeciętny dowódca drużyny strzeleckiej. Przed frontem dość pewny siebie. Znajomość musztry i rozkazodawstwa słaba, w ćwiczeniach polowych drużyną orientuje się lepiej. Zdolności instruktorskich nie posiada, sprawiedliwy. Rozkazy przełożonych wykonuje dość dobrze z obawy przed konsekwencjami a mniej z poczucia ideowego. lojalny i należycie zdyscyplinowany. Nadaje się tylko do pełnienia służby na placówce I linii. W czasie wojny może dowodzić najwyżej drużyną. Na inne stanowisko się nie nadaje. Posiada znaczne doświadczenie w służbie granicznej, lecz dużego zamiłowania do służby tej nie zdradza. Żonaty – dwoje dzieci w wieku 14 i 12 lat – uczęszczają do 7 klasowej szkoły powsz. w Chodzieży – stan zdrowotny rodziny dobry. Posiada (...) gospodarstwo w (...)Wyrzysk. Nie jest zadłużony. Ogólna ocena -

dostateczny". W chwili wybuchu II wojny światowej służył w strukturach Komisariatu SG Kaczory. Przeżył kampanię wrześniową i lata okupacji. W dniu 14.06.1965 r. uchwałą Rady Państwa nr 06.14-0.217 otrzymał Wielkopolski Krzyż Powstańczy. Uzasadnienie brzmiało: „brał czynny udział w walkach Powstania Wielkopolskiego z bronią w ręku od dnia 16.01.1919 r. do 30.01.1930 r. na odcinkach Kopanica, Małograjec, Zbąszyń, Margonin, Chodzież pod dowództwem por. Kasprzaka”.

Stan rodzinny: żona Gertruda z d. Gorzyńska (zawarcie małżeństwa 15.05.1922 r.), córka Maria Cecylia (ur. 24.02.1923 r.), syn Władysław Stanisław (ur. 17.08.1925 r.)

Odnaczenia:

Medal Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości (1929 r.)

Brązowy Medal Za Długoletnią Służbę (1938 r.)

Wielkopolski Krzyż Powstańczy (1965 r.)

Źródło:

1. Archiwum Straży Granicznej w Szczecinie - akta osobowe, sygn. 196/2995
2. Archiwum Straży Granicznej w Szczecinie - zespół Pomorski Inspektorat Okręgowy Straży Granicznej 1928-1939, sygn. akt 189/4, 189/11, 189/380, 189/456
3. Archiwum Straży Granicznej w Szczecinie - zespół Komenda Straży Granicznej 1928-1939, sygn. akt 187/40
4. Archiwum Państwowe w Poznaniu, Zespół: Związek Powstańców Wielkopolskich w Poznaniu, sygn. 31: Spis zweryfikowanych 101 - 4621; akta organizacyjne Związku Weteranów Powstań Narodowych RP 1914/19 i Związku Powstańców Wielkopolskich w Poznaniu: statuty, regulaminy, okólniki, protokoły posiedzeń zarządu, zjazdy, korespondencja, karta 198
5. Archiwum Państwowe w Poznaniu, Zespół: 884 / Związek Powstańców Wielkopolskich w Poznaniu, Sygnatura: nr 44 / Ewidencja członków Związku Weteranów Powstań Narodowych Rzeczypospolitej Polskiej [nr 10168 - 16966], Opis jednostki: Spisy członków Związku Weteranów Powstań Narodowych RP 1914/19, Strona/karta: 91
6. Archiwum Państwowe w Poznaniu, Zespół: 884 / Związek Powstańców Wielkopolskich w Poznaniu, Sygnatura: nr 42 / Imienny spis powstańców frontu zachodniego, Opis jednostki: Imienne spisy powstańców (m. in. należących do kompanii przynależnych do 7. Pułku Strzelców Wielkopolskich, oryginalne spisy żołnierzy różnych kompanii i batalionów przebywających w Poznaniu, dane osobowe Kompanii Wielichowskiej, „Wilkowo Polskie”, Kompanii Zapasowej „Górny”), Strona/karta: 32, 84
7. <https://polona.pl/item/kalendarz-z-szematem-funkcjonariuszy-strazy-celnej-na-rok-1927.ODg0MTgxODM/263/#index> - „Kalendarz z szematyzmem funkcjonariuszy Straży Celnej na rok 1927” - str. 207 i 346 kalendarza, dostęp z dn. 21.02.2023 r.
8. <http://powstancywielkopolscy.pl/pl/search> - wyszukiwarka ustalonych uczestników Powstania Wielkopolskiego wraz z podaniem źródeł pochodzenia informacji, dostęp z dnia 21.02.2023 r.
9. <http://powstancy-wielkopolscy.pl/search> - wyszukiwarka ustalonych uczestników Powstania wielkopolskiego odznaczonych Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym z podaniem źródeł informacji, dostęp z dnia 21.02.2023 r.

Opracował: **Krzysztof Knych**

